

Fondateur :
Avedis Alexanian
Հիմնադիր՝
Ավետիս Ալիքսանյան

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՐԿԼԵԶՈՒ ԵՐԿԵԱՐԱԹԱՔԵՐԹ • 50-ՐԴ ՏԱՐԻ • ՆՈՐ ՇԱՐՔ ԹԻՒ 470 – ՇԱՐՔ, 23 ՄԱՅԻՍ 2009

Sus à la presse

Dans les ex-républiques de l'URSS, hier comme aujourd'hui, les journalistes ont souvent le mauvais rôle et la mauvaise place. Tant dans la Fédération de Russie avec l'affaire de l'assassinat de triste mémoire en octobre 2006 à Moscou de la journaliste russe **Anna Politovskaïa** qu'à Yerevan avec celle de **Digran Naghdalian**, haut responsable de la télévision publique, en 1999. Les agressions à l'encontre des représentants de la presse se multiplient en Arménie à un rythme inquiétant. On en est encore aujourd'hui en 2009 à l'usage régulier des arguments frappants, au plein sens du terme, à défaut de chercher à convaincre par le pouvoir des mots. Illustration dans la capitale arménienne avec, coup sur coup, les deux récentes agressions. Jeudi 30 avril, un journaliste de l'opposition, **Arguichti Kivirian**, travaillant pour le site *Arménie Today* était assailli et frappé violemment par deux individus. À notre connaissance, il est encore hospitalisé. Les agresseurs avaient utilisé des battes de base-ball et tiré trois coups de revolver, sans atteindre par chance la victime. Une semaine plus tard, le 7 mai, **Nver Mnatsaganian**, commentateur sur la chaîne *Shant-TV*, subissait un sort analogue qui aurait pu être pire sans l'intervention de voisins. En 2008, **Loussiné Parseghian** de *Haykakan Jamanak*, **Hratch Melkounian** de *Radio Free Europe*, **Edik Baghdassarian**, rédacteur en chef du magazine d'investigation en ligne *HetqOnline* étaient tous agressés dans des circonstances similaires.

Onze ONG, des organisations de journalistes dont le Club de la presse de Yerevan, le Comité de protection de la liberté d'expression, etc. ont publié il y a peu une déclaration dénonçant la lenteur des enquêtes : « *Résoudre les problèmes en usant de la violence est une grave menace à l'ordre public, et les organes de l'État ne prennent pas de mesures suffisamment efficaces pour l'en empêcher. Le fait que ceux qui ont attaqué des journalistes ne sont toujours pas jugés en est la preuve éloquent. L'inaction des organes judiciaires et leur impuissance à élucider les cas précédents rendent plus insolents ceux qui visent à la liberté d'expression* ». De son côté, l'ombudsman **Armen Haroutiounian** condamne cette pratique dangereuse et perverse pour exprimer son désaccord, considère que l'atmosphère d'impunité la favorise, demande à la police de pren-

dre toutes les dispositions afin d'identifier les auteurs de ces actes. Et comme l'écrit le journal *Aravot*, le pire est à craindre, à savoir l'instauration d'un climat d'indifférence dans la société arménienne vis-à-vis de ce phénomène récurrent.

Avant même d'avoir résolu les affaires précédentes, la police a donc deux nouvelles enquêtes sur les bras qui seront vraisemblablement classées sans suite, à l'instar des autres. La police a beau clamer qu'elle fait de son mieux pour arrêter les auteurs de ces agressions, difficile à avaler. Et on reste stupéfait de la suggestion du chef de la section policière des enquêtes criminelles le colonel Hovannès Tamamian qui, d'une part, promet de mettre fin « à ce climat de terreur », et d'autre part, estime que les autorités devraient permettre aux journalistes arméniens de porter des armes à feu. « *Je crois qu'une personne instruite et intelligente doit avoir le droit de posséder une arme et s'en servir* », a-t-il même déclaré, répondant à une question d'une journaliste. Transformer l'Arménie en terrain pour règlement de comptes où chacun ira de sa petite vengeance plutôt que d'aller rechercher les délinquants, c'est effectivement plus facile et moins contraignant. Ne serait-il pas plus simple d'interdire les armes ? Et si la police ne peut faire plus que ce qu'elle ne fait pas, autant faire appel à l'assistance des polices étrangères plus expérimentées... et sans doute moins complaisantes. pour former le personnel.

Un rapport annuel sur l'Arménie relève sept cas de violence physique à l'encontre de journalistes en 2003 contre 18 en 2008. Pour la même période, les cas d'entraves à leur métier ont presque doublé, passant de 25 en 2003 à 48 en 2008. Pour comparaison, selon *Press Emblem Campaign*, la Russie serait le pays au monde où il y a le plus de journalistes assassinés, après l'Irak. Difficile de ne pas voir là que l'ingérence du pouvoir et le crime organisé sont les principaux obstacles à la liberté des médias comme ça l'est en Bulgarie par exemple. Concernant la liberté de la presse, aujourd'hui encore le fossé existe entre les pays européens et l'ex-URSS, dont l'Arménie bien entendu, hélas. Combien de temps encore les pouvoirs de ces pays devront-ils recourir à des méthodes indignes afin de museler la presse indépendante et d'opposition. Au XXIe siècle, on doit tout de même avoir le droit de n'être pas du même avis que les gouvernants et de le dire publiquement !

Gérard Varoujan Dédéyan ◀

L'Artsakh, force tranquille, entend rester maître de son destin

L'Artsakh a célébré avec faste la fête de la Victoire en présence des présidents Bako Sahakian et Serge Sarkissian à la tête d'importantes délégations. L'Église Apostolique Arménienne était représentée par le primat du diocèse d'Artsakh, Monseigneur Barkev Mardirossian. Cette commémoration correspond avec le 17e anniversaire de la libération de Chouchi suivie deux ans après de celle de l'Artsakh.

Après plus de soixante-dix ans d'occupation azérie, la ville stratégique de Chouchi redevenait arménienne le 9 mai

1992 au matin. Les Arméniens, environ 1 200 hommes sous le commandement d'**Arkadi Ter-Tatevossian** surnommé

« Commando », passèrent à l'ultime assaut contre ce bastion azéri fortement équipé en hommes et en matériel.

Cette victoire obtenue au prix de 250 morts côté azéri, 57 côté arménien et de très nombreux invalides de part et d'autre, marqua un tournant capital dans ce conflit.

Plus déterminés que jamais, les combattants arméniens poursuivirent leur avance héroïque jusqu'à la victoire finale marquée par un cessez-le-feu obtenu en mai 1994, toujours en vigueur.

Communauté 2

Réflexions sur la diaspora

Մարդաբազա 5

“Խենթերուն գտած հնարը”

Ի՞նչ կ'ուզէ Արցախի գիտացիւն 7

Ի՞նչ կ'ուզէ Արցախի գիտացիւն 7

Զկնորութիւնը ահաւոր մսխում

Ballet 9

Spartacus à Yerevan

Culture 12

Parsegh Ganatchian disciple de Komitas

Le célèbre critique d'art arménien, fondateur du Musée des Arts Contemporains de Yerevan, fondateur et directeur général du Centre national des arts de l'Arménie, **Henrik Iguitian** est décédé le 11 Mai à l'âge de 77 ans. (lire p. 10)

Réflexions sur la diaspora

Dans la nuit du 24 avril 1915, le gouvernement turc procédait à l'arrestation de plusieurs centaines d'intellectuels à Constantinople marquant le début du génocide. Une minorité d'Arméniens réussit à échapper aux massacres en fuyant soit vers l'Occident, principalement en France et en Amérique du Nord, soit vers le Proche et Moyen-Orient. Dans un premier temps, ces minorités, désargentées, ne parlant pas la langue du pays d'accueil, marquées par les tragiques souvenirs communs, se sont regroupées afin de reconstituer de nouveaux territoires dans lesquels les codes et les traditions permettraient le lien social et la solidarité. Le camp Oddo à Marseille fut l'un d'eux et on estime qu'environ 6 000 personnes y vivaient en 1923. Autour de ces territoires, profitant d'une main-d'œuvre disponible, des industries se sont constituées proposant de nombreux emplois, comme France-Orient en 1923 à Marseille pour la fabrication de tapis. Malgré toutes les difficultés, le désir de reconstruction l'a emporté et les conditions de vie s'améliorant, les Arméniens ont commencé à se disperser en direction des bassins d'emplois, le couloir rhodanien, la Drôme, l'Isère, Lyon enfin Paris et sa banlieue. La seconde génération a cherché à échapper à ce lourd passé en cherchant prioritairement l'intégration, la culture française et occidentale. Celle héritée des parents était enfouie. La religion qui a été le ciment du peuple arménien reste présente et l'on construit des églises, dans lesquelles on aime à se retrouver et des écoles là où cela est possible pour ne pas oublier la langue. De nombreuses associations confortent les liens. Entre les deux guerres, on retrouve des communautés qui s'organisent dans les quartiers pauvres ou à la périphérie de nombreuses villes situées sur l'axe Marseille-Paris. La nostalgie du pays que l'on a idéalisée persiste comme le montrera l'organisation, par l'Arménie soviétique, des opérations de retour. Après la Seconde Guerre mondiale, l'intégration de la communauté s'accélère facilitée par son implication dans le conflit contre le fascisme aux côtés des Français, par la scolarisation et par la fin de l'espérance du retour. Le niveau de vie va considérablement s'améliorer et on peut considérer qu'à ce stade l'intégration des Arméniens en France est une réussite.

Il n'est pas inutile de s'interroger sur ce qu'est devenue cette diaspora, comprendre sa nature, estimer l'impact de l'arrivée d'une nouvelle génération d'immigrants, mesurer les conséquences de la transformation de sa culture « importée » et du rôle que ces Français d'origine arménienne, estimés à plus de 400 000 individus, pourraient jouer auprès de la République d'Arménie.

Il n'est évidemment pas question ici de développer toute cette problématique, de considérer que rien n'est fait, mais simplement de proposer une réactualisation au travers de quelques axes de réflexion sur des sujets qui ne relèvent pas de la sémantique mais qui concernent une « communauté » en évolution permanente et qui devraient permettre de mieux la structurer, de définir de nouveaux objectifs et de se doter des outils nécessaires. Le point d'arrivée de cette réflexion porte sur les nouvelles formes de mobilisation et d'apporter des réponses aux difficultés de coordination que l'on ressent.

Comment mesurer l'intérêt que porte la « communauté » à l'Arménie ? Par le peu d'intérêt manifesté par la « communauté » pour les films de Verneuil, Egoyan ou des frères Taviani (même s'ils étaient critiquables) ou pour les artistes arméniens se produisant en France ? La très forte mobilisation, au-delà des Arméniens, et la solidarité que l'on a constatée lors du tremblement de terre, conduit à s'interroger sur le fait, qu'aujourd'hui, plus personne n'en parle alors que toutes les traces n'en sont pas encore effacées vingt ans après. La reconnaissance du génocide par la Turquie est une manifestation qui rassemble dans toute la France, le Phonéthon est maintenant un rendez-vous bien en place. Faut-il se satisfaire de ce constat, ne pourrait-on pas avoir

plus d'ambition ? Face à l'ampleur de la tâche, la dispersion des bonnes volontés et des moyens n'est pas un atout. Les interrogations sont multiples, les domaines vastes, les réponses difficiles. Ce n'est pas pour autant que l'on peut s'exempter d'engager ce travail indispensable.

Les Arméniens sont-ils intégrés ou assimilés ?

C'est la question primordiale car elle détermine le mode de communication et structure le discours. Si l'intégration est une nécessité, l'assimilation serait-elle une fatalité dont on ne pourrait, qu'au mieux, retarder l'échéance ? S'il s'agit d'assimilation, il serait, par exemple, inutile de faire référence à la « mère patrie » ou aux difficultés de l'Arménie en espérant faire vibrer un sentiment de filiation qui n'existe plus, il conviendrait de communiquer sur d'autres aspects. S'agit-il des conséquences d'une mauvaise appréhension de la transformation de la diaspora ? Serait-il, alors, encore possible de tordre le cou à cette fatalité ? Il y a environ 25 ans, René Léonian s'était penché sur cette question et avait publié « les Arméniens de France sont-ils assimilés ? » extrait d'un mémoire déposé à l'Université Lyon 2.

Le CCAF

Une diaspora a besoin d'un organe dans lequel elle se reconnaît. Le CCAF devrait être cet organe en charge de son animation, de son organisation générale, de sa coordination, une force de propositions, l'interlocuteur privilégié face aux institutions et assurer les liens avec les autres diasporas. Elle devrait fonctionner dans la transparence, définir des plans d'actions et les mettre en œuvre, communiquer largement sur son activité et disposer de ressources. Peut-être accomplit-il déjà ce rôle, mais comment le savoir ? Le CCAF se doit également de réfléchir sur l'efficacité de sa structure en prenant en compte des réalités héritées de l'histoire que sont les zones à forte concentration d'Arméniens de Lyon, Marseille, Paris disposant chacune d'organisations spécifiques.

Les écoles et l'apprentissage de la langue

La langue est un marqueur d'appartenance et il semble que cette connaissance tend à disparaître. Des cours d'apprentissage de l'arménien, des collèges et lycées « arméniens » sous contrat existent., mais force est de constater que cela n'infléchit pas la tendance. Quel est le potentiel de croissance du nombre d'élèves ? Faciliter l'accès des établissements, améliorer la qualité de l'enseignement et du matériel pédagogique serait utile, communiquer, recruter des maîtres, trouver les financements, indispensables. La construction d'un projet plus ambitieux doit s'inscrire dans le cadre du questionnement sur la diaspora.

Le dialogue avec l'Arménie

Il s'agit de voir ce qu'il est possible de conduire comme actions concrètes à partir de la France ou en collaboration avec d'autres et d'en négocier les conditions. Être le miroir qui renvoie vers l'Arménie, son image vue de l'étranger, par exemple des conséquences négatives du manque de démocratie et de la corruption. Ce dialogue sur le fond devrait être engagé au plus tôt avec la ministre de la diaspora, non pas pour imposer une politique mais se placer résolument dans une perspective de collaboration.

La presse, les publications, la FM, Internet

Comment informer, transmettre les messages propres à susciter l'intérêt pour l'Arménie, sa culture, son histoire et son développement à la population intra et extra-communautaire ?

Comment soutenir la presse dont la diffusion est très (trop) limitée et que les livres, en dehors de quelques succès

comme *Erevan* de Gilbert Sinoué, ne sont que très peu lus ? Les radios FM font un travail très utile, alors qu'Internet reste, semble-t-il, encore confidentiel.

Les associations

Un certain isolement et le manque de moyens peuvent réduire la portée du travail effectué par des bénévoles dévoués. Et pourtant nous avons de nombreux exemples de réussites remarquables.

Les collectes de fonds

L'Arménie a un besoin impérieux des fonds en provenance de l'étranger qui représente une part non négligeable de ses ressources. Le Fonds Arménien de France, bien organisé, a recueilli cette année 1 million d'euros investis, pour l'essentiel, dans l'infrastructure indispensable pour le développement. D'autres associations font un travail considérable dans l'humanitaire avec des moyens limités. Que faire pour augmenter les sommes collectées ? En Arménie, le développement industriel n'est pas suffisamment dynamique pour créer les emplois nécessaires. Dans la dernière période, 25 à 30 % de la population a quitté le pays en espérant trouver, ailleurs, de meilleures conditions de vie. Il faudrait lancer des actions (pourquoi ne pas créer un fonds spécialisé) pour attirer de nouveaux investisseurs dans des secteurs tels que l'industrie, l'agro-alimentaire, la santé, les technologies de pointe. Sur ces aspects, le travail du GIIA est très positif et a permis d'obtenir des résultats encourageants.

Si on veut inverser la tendance lourde de l'assimilation qui conduira inévitablement à la rupture du lien avec l'Arménie, il convient d'analyser la transformation de la « communauté », d'ajuster son organisation, de définir de nouveaux thèmes de rassemblement et de mettre en œuvre de nouveaux modes de communication.

Paul Haladjian ◀

NB. Parmi des documents sur la diaspora, le dossier coordonné par Martine Hovanessian, anthropologue et chercheur au CNRS, « Diaspora arménienne et territorialités » publié par la revue *Hommes et Migrations* n° 1265 janvier-février 2007 à l'occasion de l'exposition sur l'immigration arménienne au musée national de l'histoire de l'immigration.

ASSOCIATION ARMÉNIENNE
D'AIDE SOCIALE

Au service des Arméniens
depuis 1890

Siège social 77 : rue La Fayette 75009 Paris
Tél. 01 48 78 02 99 – Fax 01 42 80 61 45
Mél. : aaas.paris@free.fr

Maisons de retraites médicalisées :
Montmorency (Val-d'Oise) : 01 39 83 20 67
Gonesse (Val-d'Oise) : 01 39 85 24 24
Saint-Raphaël (Var) : 04 94 19 51 50

En Arménie
FONDATION FRANCO-ARMÉNIENNE
POUR LE DÉVELOPPEMENT
13/3 Khandjian, Yerevan
frenchfun@web.am

Journalistes en péril (lire l'éditorial)

Arguichti Kivirian

Nver Mnatsaganian

Pas de retrait de la présence militaire russe en Arménie

Système antiaérien S-300

Lundi 27 avril, Iouri Merzliakov, coprésident russe du Groupe de Minsk de l'OSCE a formellement démenti l'information concernant un possible retrait de la présence militaire russe en Arménie. Celle-ci, la 102e base, est déployée aux environs de la ville de Gyumri, conformément à des accords interétatiques et dans le cadre du système DCA unifié de la Communauté des Etats Indépendants (CEI). Forte d'environ 5 000 hommes, la base de Gyumri est utilisée par le Groupe de troupes russes en Transcaucasie de la Région militaire du Caucase du Nord. Elle est équipée en système antiaérien S-300 et en chasseurs MiG-29. Des unités de gardes-frontières russes protégeant la frontière arméno-turque et arméno-iranienne sont également déployées sur le territoire arménien.

L'Arménie, la grande absente des manœuvres de l'OTAN

La situation se détériore en Géorgie où règne une atmosphère de mutinerie dénoncée par Mikhaïl Saakachvili qui y voit la main de Moscou. L'opposition qui manifeste depuis plusieurs semaines déjà pour obtenir la démission de son président, accusé de dérive autoritaire et d'avoir mal géré le conflit avec la Russie ne désarme pas. Le pays est plongé dans l'instabilité politique.

C'est dans ce contexte trouble que le ministère arménien de la Défense a publié un communiqué : « *En raison de la situation actuelle, les représentants des forces armées arméniennes ne prendront pas part aux exercices de l'OTAN [...] sur le territoire géorgien* », sans pour autant préciser les raisons de cette décision, alors que la Russie dénonce ces manœuvres comme une provocation et demande tout bonnement leur annulation. L'Arménie figurait sur la liste des participants à ces manœuvres qui doivent durer un mois. Le pays n'est pas membre de l'OTAN mais fait partie du programme du Partenariat pour la paix de l'Alliance.

V. Oskanian demande la publication de la feuille de route

L'ancien ministre des Affaires étrangères Vartan Oskanian est certain que l'établissement de relations diplomatiques entre la Turquie et l'Arménie passera d'abord par la création d'une commission d'historiens. Tant que le contenu de la « feuille de route » sera tenu secret, la partie turque présentera les deux points susmentionnés comme une tentative de remettre en question la réalité du génocide et comme preuve d'absence de revendications territoriales de l'Arménie. L'Arménie est entrée dans un processus qu'elle ne contrôle pas et elle ne dispose d'aucun levier d'influence. Il qualifie d'incompréhensible et d'inadmissible la publication, à la veille du 24 avril, de la déclaration conjointe des ministres des Affaires étrangères arméniens, turcs et suisses, relevant que la date a été, à l'évidence, imposée par la Turquie. L'Arménie a de ce fait contribué, à la confirmation de l'assertion turque selon laquelle la reconnaissance du génocide est plus un problème pour la diaspora que pour l'Arménie, risquant de ce fait de creuser un fossé entre elle et la diaspora. Ce qui préoccupe également Vartanian est l'établissement de parallèles entre la normalisation des relations arméno-turques et le conflit du Karabagh regrettant qu'aujourd'hui la Turquie se comporte comme partie au conflit à l'instar de l'Arménie et de l'Azerbaïdjan et se réserve le droit de discuter du règlement de ce conflit avec des pays tiers, chose qui n'existait pas auparavant. Enfin, l'ancien ministre demande aux responsables de la politique étrangère arménienne de rendre rapidement public le contenu de la « feuille de route » et de fixer à la Turquie des délais pour l'ouverture de sa frontière, en menaçant, le cas échéant, de rompre les négociations. À Washington, Edward Nalbandian a refusé d'être interviewé par Armenian Weekly. Attitude inquiétante alors que Yerevan est avare d'informations, que les journalistes sont livrés à des spéculations et que le destin du peuple arménien tout entier est en jeu réclame la plus grande transparence sur les négociations en cours.

Gouverner sans la FRA

La démission des ministres de la FRA Dashnaksoutioun ne semble pas avoir troublé le président Sarkissian qui, le 12 mai, a pourvu les trois postes laissés vacants : ainsi **Guerrassim Alaverdian**, 44 ans, dirigera l'Agriculture en lieu et place d'Aramaïs Krikorian ; **Armen Achodian**, 33 ans, remplace Spartak Seyranian à l'Education et à la Science ; **Kevork Bedrossian**, 36 ans, succède à Arsen Hampartsoumian au ministère du Travail et des Affaires sociales.

Plus royaliste que le roi

Enfoncé G.W.Bush. À peine élu, Obama entend remettre en cause le principe de la parité dans l'aide militaire américaine à l'Arménie et à l'Azerbaïdjan, et bien sûr vous l'avez compris, en faveur de Bakou. Décidément les présidents américains se suivent et se ressemblent dès qu'ils sont amenés à avoir affaire avec les Arméniens. Ainsi, jeudi 7 mai, le président Obama a proposé au Congrès de réduire de 38 % la subvention accordée à l'Arménie et d'augmenter de 20 % celle pour l'Azerbaïdjan. Pour couronner le tout, il a également proposé de suspendre la subvention au Karabagh pour 2010. Alors que l'Arménie est sous la menace d'une récession, le même disait et répétait à l'envi qu'il « *aiderait au développement et à la croissance de l'Arménie* », qu'il « *renforcerait les relations commerciales, politiques, militaires et culturelles entre les Etats-Unis et l'Arménie* ». C'est Erdogan qui doit être content !

Incendie chez Naïrit

Deux explosions ont secoué l'usine de produits chimiques Naïrit, au sud de Yerevan, à 6h40 jeudi 14 mai au matin. Elles ont été suivies d'un gigantesque incendie dans un atelier de production de caoutchouc synthétique. Les deux explosions pouvaient être entendues par des habitants vivant dans les environs. Seize véhicules de pompiers sont arrivés sur les lieux pour lutter contre l'incendie qui a été circonscrit. La police a bouclé la zone conduisant à l'usine pour laisser libre accès aux ambulances. Selon des informations non confirmées, il y aurait au moins trois morts et plus d'une douzaine de blessés. Certains pompiers ont subi des brûlures. Dans un dernier rapport non confirmé, quatre personnes travaillaient dans les locaux où les explosions ont eu lieu. Quatre cadavres ont été retrouvés par les secouristes.

Le ministère des Situations d'urgence a déclaré que l'explosion et l'incendie ne constituaient pas une menace pour l'environnement de la région.

L'Aznavor nouveau est désigné

Le président arménien Serge Sarkissian a nommé par décret Charles Aznavour ambassadeur d'Arménie en Suisse et représentant permanent à l'Office genevois de l'ONU et auprès des organisations internationales dont les sièges se situent en Suisse. Notre Charles national entame donc, à 85 ans aux cerises, une carrière pour le moins surprenante. Artiste hors normes et aux talents multiples, son palmarès est éblouissant. Il a joué dans plus de soixante films, composé plus de 1 000 chansons, vendu plus de 100 millions de disques à travers le monde. Il est aujourd'hui le chanteur français le plus connu à travers le monde.

Le rendez-vous de Prague

Ça bouge du côté diplomatique dans le Caucase. Serge Sarkissian et Ilham Aliev se sont rencontrés à Prague le 8 mai sous les auspices du Groupe de Minsk. La veille, à Washington, Hillary Clinton recevait les ministres des Affaires étrangères d'Arménie et d'Azerbaïdjan pendant que M. Gül arrivait jeudi dans la capitale tchèque s'étant entretenu avec ses homologues azéri et arménien. Un Gül déjà installé dans le rôle d'intermédiaire incontournable. Beaucoup de progrès, dit-on, dans les négociations. Nous n'en saurons toujours pas davantage. Mais alors que la diplomatie arménienne fait montre d'optimisme quant à un résultat positif prochain des négociations arméno-turques, deux anciens ministres des Affaires étrangères arméniens exhortent les autorités de Yerevan à reconsidérer leur position envers Ankara et à se montrer plus fermes. « Je ne m'attends pas à la signature d'un accord turco-arménien dans un proche avenir », a déclaré le premier d'entre eux, Raffi Hovannessian, particulièrement préoccupé par la demande du Premier ministre turc Erdogan auprès du Conseil de Sécurité de l'ONU, pour stigmatiser « l'occupation » par l'Arménie du Karabagh et demander son retour sous administration azerbaïdjanaise. Le second, Vartan Oskanian, qui a exercé de 1998 à 2008, estime que les Turcs n'ont pas l'intention de conclure un accord inconditionnel avec l'Arménie, et essaient plutôt de mettre à profit les négociations pour empêcher les États-Unis et d'autres pays de reconnaître que les massacres d'Arméniens en 1915 sont un génocide. Il a également indiqué qu'ils pourraient faire pression sur les médiateurs internationaux afin d'obtenir de plus amples concessions des Arméniens sur le Karabagh, en échange de l'ouverture de la frontière avec la Turquie. L'ancien ministre n'hésite pas à se montrer plus lapidaire : « Avec chaque jour qui passe, sans ouverture de la frontière ou sans normalisation des relations turco-arméniennes, la diplomatie turque tire beaucoup plus avantage que l'Arménie. Quand la frontière sera ouverte, nous aussi commencerons à en tirer des bénéfices. La question est de savoir quand cela arrivera. La partie arménienne devrait fixer un délai clair pour les Turcs : si nous signons un accord et que la frontière ouvre à une date précise, tant mieux, sinon, rompons les négociations dès maintenant. À moins que le président sache quelque chose que nous ignorons. »

24 avril à Vienne

(Autriche)

Comme partout dans le monde, la communauté arménienne de Vienne commémorait le génocide de 1915. Là-bas, rien de comparable avec Paris. La capitale autrichienne ne compte que 5 000 membres dont une grande partie est arrivée ces 30 dernières années. À 18h, une centaine de personnes s'était rassemblée devant la stèle de Franz Werfel, le célèbre écrivain viennois, auteur des « 40 jours du Musa Dagh ». Après les discours de Mgr Mesrop Krikorian, archevêque de l'Église Apostolique Arménienne, de S. E Ashot Hovakimian, ambassadeur d'Arménie en Autriche et de dignitaires catholiques autrichiens venus exprimer leur solidarité, le cortège s'est déplacé jusqu'au Burgkino, un cinéma historique de la capitale. Kristin Platt, membre du Centre de recherche sur les génocides à l'Université de Bochum en Allemagne a tenu une courte conférence avant la projection du film *Le mas des alouettes*. Cette production italo-bulgaro-française était diffusée pour la première fois en Autriche. Elle retrace, comme dans l'œuvre de Franz Werfel les souffrances endurées par un village arménien contraint à la déportation et dont les hommes furent assassinés. La salle, encore sous le choc à la sortie du film, s'est ensuite dispersée, parfois les larmes aux yeux.

Deux jours plus tard, l'association des étudiants arméniens de Vienne organisait une cérémonie du souvenir dans les locaux du 3e arrondissement. Une dizaine de jeunes sont venus raconter le génocide arménien à travers des performances artistiques. Récitation, doudouk, piano, violon, guitare ou danse, la jeunesse a fait preuve de beaucoup de talent et a montré que la qualité d'une communauté ne se mesure pas au nombre de ses membres.

GÉORGIE

La révolte gronde

Le président géorgien est arrivé au pouvoir en 2002, porté par une révolte populaire. Les habitants du pays en avaient eu assez de l'autocrate précédent. La « révolution des Roses » – appelée ainsi à cause de la fleur symbole de l'opposition de l'époque – avait permis à la Maison Blanche de se doter d'un nouvel allié dans le Caucase. Quand, le 8 août, Saakachvili a lancé ses troupes armées et entraînées par les États-Unis à l'assaut de l'Ossétie du Sud, c'est sur fond de drapeau national et du drapeau de l'Union européenne qu'il a fait solennellement sa première déclaration télévisée.

On connaît la suite des événements : la déroute de l'armée géorgienne, la perte de deux régions, l'Ossétie du Sud et l'Abkhazie dont Moscou a reconnu l'indépendance. Sept ans après, les Géorgiens déchantent. « Micha, va-t'en » crient-ils aujourd'hui. Et depuis un mois, l'opposition géorgienne manifeste dans les rues de Tbilissi et gagne la province pour demander la démission du président Saakachvili et une démocratisation du régime.

TOURISME

L'ATDA

L'ATDA (Armenian Tourism Development Agency) sera représenté sur le marché français par le réseau pan-européen de services **Interface Tourism**, Philippe Mugnier sera en charge de piloter les actions promotionnelles de la destination. En 2007, l'année de l'Arménie en France lancée sous l'appellation « Arménie mon Amie » avait donné un premier coup de projecteur sur cette destination émergente située au cœur du Caucase. Avec plus de 7 800 arrivées françaises en 2008 (+9,6 % par rapport à 2007), la France est actuellement le premier marché européen émetteur. « Si près de 53 % des touristes français sont issus de la diaspora arménienne et découvrent le pays pour des raisons affinitaires, une proportion de plus en plus large de curieux sont attirés par le patrimoine culturel et naturel exceptionnel de la destination située à peine à 5 heures de vol de Paris », indique un communiqué de presse d'Interface Tourism. À ce jour, plus de 30 voyageurs français parient sur la destination en proposant des packages sur l'Arménie. Interface Tourism précise qu'« un premier programme d'actions visera dès mai 2009 à élaborer avec les tour operators un diagnostic complet de la production française ». Ensuite, « à Yerevan des actions de formations de l'industrie réceptive arménienne » seront menées. Parallèlement, un programme de relations publiques sera mis en place.

Philippe Mugnier

Convocation à l'assemblée générale des membres de l'Eglise apostolique arménienne de Paris et des environs

Cher(e) membre,

Conformément aux statuts de la Paroisse de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et des environs, votés le 9 novembre 2008, vous êtes convoqué(e)s à l'assemblée générale des membres de la Paroisse qui aura lieu le dimanche 7 juin 2009 à 16 h au siège, 15, rue Jean-Goujon 75008 Paris, avec pour seul ordre du jour : élection du Conseil paroissial.

Il faut bien noter que les modalités d'élection seront conformes aux nouveaux statuts, à savoir :

- Election lors de l'assemblée et non sur une journée comme précédemment.
- Tous les candidats devront se déclarer lors de l'assemblée.
- Les résultats seront proclamés le soir même.
- Sont électeurs les membres adhérents depuis plus de 6 mois, ayant 18 ans révolus, à jour de leur cotisation.
- Sont éligibles les membres adhérents depuis plus d'un an, ayant 21 révolus, à jour de leur cotisation.
- Les votes par procuration et par correspondance ne sont pas admis.

Le conseil d'administration compte sur votre présence.

Eglise Apostolique Arménienne - 15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ՝

«ԽԵՆԹԵՐՈՒՆ ԳՏԱԾ ՀՆԱՐԸ»

Երբ չի մնում ելք ու ճար,
Խեմքերն են գտնում հնար:
Այսպէս ծագեց. արեգակեց
Սարդարապատի մարտը մեծ:

Պ. ՍԵՒԱԿ

1915 թուականին, օգտուելով Ա. Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին իրեն ընձեռած նպաստաւոր պայմաններէն, Օսմանեան Թուրքիոյ Երիտթրքական կառավարութիւնը ի գործ կը դնէր հայ ժողովուրդի ցեղասպանութեան քաղաքականութիւնը, որուն զոհ գացին աւելի քան մէկ ու կէս միլիոն մեր ազգակիցները: Պարպուեցաւ ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանը:

1917-ին, Պրեսիթ-Լիթնօսքի գաշնագրի տրամադրութեան համաձայն, Անդրկովկաս գտնուող ռուսական բանակը «տուն կը կանչուէր»: 1918-ին թրքական բանակը կը ձեռնարկէր լայնածաւալ յարձակումի Արեւելեան Հայաստանի վրայ եւ կը յաջողէր գրաւել Արեւմտեան Պարսկաստանը (Գիււմրի) Մայիս 15-ին: Մայիս 21-ին, թուրք բանակը կը գրաւէր Սարդարապատը, ուրկէ պիտի արշաւէր Երեւանի վրայ՝ գործադրելով եւ վերջնակէտին հասցնելով դարեւրու բանթրքական իր երազանքը:

Մնացած էր միայն մէկ միջոց՝ միասնական ուժերով կանգնել ու թշնամիին հակահարձակ տանել էր՝ որպէս փրկութիւն ու գոյատեւում:

Հայ ժողովուրդի բոլոր գաւազները անխորտիր՝ պարզ քաղաքացին, բոլոր կուսակցութիւնները, հոգեւորականութիւնը, տիկնայք, միասնաբար գրոհելով թրքական բանակին դէմ, զայն պարտութեան մատնեցին երեք ճակատներու՝ Սարդարապատի, Ղարաբաղի, եւ Պաշ-Ապարանի հերոսական մարտերու միջոցով: Կ'ուզենք մէջբերել Գէորգ Ե. Ամենայն Հայոց Հայրապետի խօսքը, ուղղուած Զօրավար Մովսէս Միլիկեանին, որ զինք հրաւիրած էր լքել Էջմիածինը ու հաստատուիլ Սեւանի ափին՝ աւելի ապահով ըլլալուն հետեւանքով: «Եթէ հայկական ուժերն ի վիճակի չեն պաշտպանելու այս արագան վայրը, ապա ես անձամբ կը պաշտպանեմ զայն: Հոգ չէ, թէ կը զոհուիմ հազարամեայ Մայր Տաճարի շէմին»:

Պատմութիւնը ապացուցած է, որ փոքր ազգերը ապրելու իրաւունքը պէտք է արեւմտեան նուաճեն: Աւարաբլուր լաւագոյն ապացոյցն է:

Ապրելու իրաւունք նուաճած ազգերը տրւած են նահատակներ, որոնք վստահութեամբ նայելով մահուան աչքերուն՝ համոզուած էին, որ իրենց նահատակութիւնը կը կռիւն այն վահանը, որով ապագային պիտի պաշտպանուին իրենց ազգն ու հայրենիքը:

Սակայն, հայ ժողովուրդին համար Սարդարապատը չի սահմանափակուիր օրով կամ թուականով: Չի կրնար պարտուել միայն իր արմատական պարտնակին մէջ: Զոգեկոչւիր նահատակներու եւ հերոսներու յիշատակը յարգելու համար լոկ: Սարդարապատի

յաղթանակը իր պարունակին մէջ մեզի կը փոխանցէ երեք խորհուրդներ՝ միասնականութեան պատգամ, հողին կառչածութիւն եւ գոյապաշարի ոգի:

Այո՛, հայոց պատմութեան բազում եւ բազմատեսակ հերոսամարտերու շարքին Սարդարապատը գրաւած է յատուկ տեղ: Ո՛չ թէ ռազմական տարողութեան ընդլիճով, այլ՝ էութեան եւ գաղափարաբանութեան, որոնք առ այսօր կը մնան կենդանի, որովհետեւ դարձեալ ազգովին՝ միասնական ուժերով պարտաւոր ենք մղել նոր Սարդարապատներ՝ Սարդարապատի դաշտէն շատ հեռուներ՝ աշխարհի բոլոր անկիւններու մէջ:

Վերեւ նշուած խորհուրդները՝ «խենթերուն գոտած հնար»ը, ամէնօրեայ ահագանգ մըն է, բոլոր անոնց, որոնք ականջ ու աչք ունին: Անոնց համար, որոնք կը տառապին հայրենիքի վերելքով ու հայապահպանութեան կանչով:

1918-ին ներազգային սարդարապատեան միասնականութիւնը կիրտեց առաջին հանրապետութիւնը: Միասնականութիւնը նախապայման էր թրքական բանակներուն յաղաղաքը կասեցնելու: Սա՛, բոլոր հայ «խենթերուն հնար» ն էր, եւ ո՛չ ոք իրաւունք ունի զայն իւրացնելու, յափշտակելու: Ո՛չ ոք իրաւունք ունի Սարդարապատի յաղթանակը չահագործելով պատմութիւն խեղաթիւրել, վարչակարգ ու անցեալ փառաբանել կամ այլապէս: Բա՛ւ է: Պէտք չէ՛ լռել հայ «խենթ»եր: Որովհետեւ հո՛ս է, որ մենք կը կորսնցնենք մեր սարդարապատեան միասնականութիւնը: Միասնականութիւն, որ Հայոց Յեղասպանութեան միայն երեք տարիներ ետք, Արեւելահայաստանի մէջ կեանք տուաւ մեր հայրենիքին:

Սարդարապատեան միասնականութեան ոգին այժմ եւս կոչ կ'ուղղէ մեզի՝ այսօրուան պետութեան ամրակայման գործին համար բազմակողմանիօրէն՝ դարձեալ բոլոր ուժերէն, քաղաքական կամք դրսևորելու: Քաղաքական կամք՝ բոլորուելու, հանդուրժողականութիւն ստեղծելու, բարեփոխումներ իրագործելու, արդարութիւն հաստատելու եւ փոխադարձ վստահութեան առողջ ենթահող ըստեղծելու: Որպէսզի «Հայկական աշխարհ»ին կողմէ փայտաշուին, խնայուին եւ անվտանգ մնան Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնները:

Օ. Վ.

ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

ԱՄՆ-ի մէջ գործող վերլուծական կարգ մը հաստատութիւններ, ինչպէս՝ Ռազմավարական եւ Միջազգային Ուսումնասիրութիւններու Կեդրոնը, Ազգային Ապահովութեան Հարցերու Հրէական Հիմնարկը, Պրուքինկզ եւ Հերիթձձ Հիմնարկները, Արտաքին Յարաբերութիւններու Խորհուրդը, իրենց հրատարակած յատուկ տեղեկագրութիւններով կը ջանան ԱՄՆ-ի քաղաքականութիւնը կերտողներուն վրայ ազդեցութիւն բանեցնել՝ ի նպաստ Թուրքիոյ:

Այս կողմնակալ տեղեկագրութիւններուն նորագոյնը Միջազգային Ճգնաժամային Խումբին (International Crisis Group) հայ-թրքական յարաբերութիւններու ներկայ փուլին վերաբերեալ հրատարակած զեկոյցն է, ուր նաեւ առաջարկութիւններ կան Հայաստանի եւ Թուրքիոյ կառավարութիւններուն: Հարկ է նշել, որ Միջազգային Ճգնաժամային Խումբի հոգաբարձութեան մաս կը կազմեն Թուրքիոյ մէջ ԱՄՆ-ի նախկին դեսպան Մորիսըն Ապարաժովիչ, ԱՄՆ-ի արտաքին գործոց նախարարի նախկին տեղակալ Ռիչըրտ Արմիթէձ, ԱՄՆ-ի նախագահի ազգային ապահովութեան նախկին խորհրդական Զպիկինու Պրոքթերսկի, Թուրքիոյ «Սապանճը Հոյտիկ»ի նախագահ Կիւլէր Սապանճը: Խումբի աւագ խորհրդականներու շարքին են Թուրքիոյ խորհրդարանի անդամ էրսին Արրօլլու եւ Իսրայէլի նախագահ Եիմոն Փերէզ: Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարութիւնը միջազգային խումբի մեծագոյն նուիրատուներէն է: Ոչ մէկ հայ կը գործէ Միջազգային Ճգնաժամային Խումբի հոգաբարձութեան կամ խորհրդատու մարմիններէն մէկուն մէջ:

Մէկդի դնելով Թուրքիոյ կառավարութեան եղած առաջարկները վերադառնալով Հայաստանի կառավարութեան ուղղուածներուն: Հրատարակուած տեղեկագիրը կը ներկայացնէ անընդունելի առաջարկներ, որոնք չափազանց վնասակար պէտք է նկատուին Հայաստանի շահերուն: Հայաստանի կառավարութեան կը թելադրուի.

- Համաձայնիլ, ստորագրել եւ իրականացնել կարգաւորման փաստաթուղթը, հասարակական գիտակցութիւնը պատրաստել հաշտեցման եւ խուսափել միջազգային մակարդակով ցեղասպանութեան ճանաչման վերաբերեալ գործողութիւններէ, որոնք կը բորբոքեն թրքական հասարակական կարծիքը առկայ գործընթացի նկատմամբ:

- Թուրքիոյ հետ կազմել երկկողմանի յանձնախումբեր, որոնց շարքին նաեւ պատմական յանձնախումբ մը Հայոց Յեղասպանութեան վերաբերեալ:

- Մինչքի խումբի սկզբունքներուն հիման վրայ Ատրպէյձանի հետ երթալ Լեռնային Ղարաբաղի հարցի լուծման, սկսիլ գրաւեալ շրջաններէն ետ քաշուիլ, ձգտիլ խաղաղութեան, գիտակցելով, որ միայն այդ ճանապարհով կա-

(Շարք տեսնել էջ 7)

ԱՐՑԱԽԵԱՆ ԱՌՕՐԵԱՅ

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒՉԷ ԱՐՑԱԽԻ ԳԻՒՂԱՅԻՆ

Տողը Խորհրդային տարիներուն Հաղորութի շրջանի խոշոր ու զարգացած գիւղերէն մէկը եղած է: Պատերազմը եւ յետոյ նոր տնտեսակարգի անցնելու պատճառով կատարուած փոփոխութիւնները իրենց դրական, բայց աւելի շատ բացասական հետեւանքով արցախեան գիւղերը հասցուցած են տնտեսական ու ընկերային անկումի, կասեցուցած անոնց զարգացումը: Տողի պարագային չլուծուած հարցեր շատ կան, ակներեւ է սակայն վերջին տարիներուն ընդհանրապէս գիւղի եւ գիւղացիին հանդէպ ցոյց տրուած ուշադրութիւնը:

Տողեցիները հաւաքուած են միջնակարգ դպրոցի դահլիճը՝ յետոյ գիւղապետին 2008-ին կատարուած աշխատանքներու հաշուետուութիւնը: Ըստ երեւոյթի եկած են անոնք, որոնք առաւել մտահոգ են գիւղի ներկայով ու ապագայով, լուծելի հարցեր ունին ու առաջարկներ, տեղեակ են, թէ ժողովին պիտի մասնակցի Արցախի Հանրապետութեան վարչապետ Արա Յարութիւնեան՝ դպրոցականներու կողմէ դաշտի մանուշակ ու վարդերով դիմաւորուած:

Յունուար 1-ի դրութեամբ Տողն ունի 730 բնակիչ, 2008-ին հոն ծնած է 15 մանուկ, եւ այլ գիւղերէ Տող տեղափոխուած են 3 ընտանիք: Գիւղացին կը գրադի հողագործութեամբ, անասնապահութեամբ եւ այգեգործութեամբ: Համայնքի ղեկավար Ալեքսանտր Շարուրեան կը յայտնէ, որ 2008-ին ստացած են 8 միլիոն դրամ անտոկոս վարկ, 52 թոն պարարտանիւթ, 2 թոն գետնախնձորի սերմնացու, Արցախի Հանրապետութեան գիւղի եւ գիւղատնտեսութեան ղեկավարութեան հիմնադրամէն՝ 2 միլիոն դրամ: 2008-ին տողեցիները կատարած են 400 հեթեար աշնանացան, պատերազմէն յետոյ նոյն տարին ստացած են ամենալաւ բերքը: Խորհրդային տարիներուն Տողի մէջ կար մինչեւ 800 գլուխ անասուն, այժմ՝ 200 գլուխ խոշոր եղջերաւոր: Անասնապաշտարանակը 2008-ին չէ աւելցած, գեկուցողի համոզմամբ ասոր պատճառներէն մէկը գիւղացիներու անասուն պահել չփափաքելն է: Տրուած թիւերը վարչապետը մտահոգիչ համարեց յիշեցնելով, որ պետութիւնը աստիճանաբար կ'աւելցնէ գիւղատնտեսութեան զարգացման տրամադրուած օժանդակութիւնը, մինչդեռ տողեցին կը հեռանայ գիւղական աշխատանքէն:

Հաշուետու ժամանակաշրջանին գիւղին մէջ կատարուած է նաեւ բարեկարգման աշխատանք: Աւարտին կը հասնի կազմի հայթայթումը, արդէն 90 ընտանիք կ'օգտուի երկնագոյն կրակէն: Վերանորոգուած են դպրոցի շէնքին մէկ հատուածը, գիւղապետարանի շէնքը, կառուցուած է կազմի միջնաման կէտ, ուր աշխատանք գտած են 7 հոգի: Ի դէպ, 155 տողեցի ապահոված է մշտական աշխատանք: Լուծուած է երաժշտութեան ուսուցիչները Ստեփանակերտէն Տող փոխադրելու հարցը՝ տրամադրուած հանրակառքէն կ'օգտուին նաեւ դրացի գիւղերէն Տողի երաժշտութեան դպրոցը յաճախող աշակերտները: Յարդ, տողեցիներուն որպէս ակումբ կը ծառայէ գիւ-

ղապետարանի սենեակներէն մէկը, իսկ ակումբը չունենալը գիւղացիները ամենէն շատ յուզող հարցերէն մէկն է, զոր, ըստ գիւղապետին, կարելի չէ լուծել առանց պետական օգնութեան: Ժողովին ընթացքը լրացուցին գիւղացիները՝ կառավարութեան պետին ուղղուած հարցումներով: Գիւղին մէջ կան հրետանակոծութենէ տուժած տուներ, որոնք առայսօր չեն վերանորոգուած: Նախօրոք կար տեղային հիւանդանոց, իսկ այսօր՝ բոժկէտ: Արա Յարութիւնեան շեշտելով, որ պետութեան միջոցները սահմանուած են, նկատել տուաւ, որ միայն պահանջողի դերով հանդէս գալ ճիշդ չըլլար: «Եկէք մտածենք շրջանի, հանրապետութեան միւս բնակավայրերու մասին, այն մասին, թէ ի՞նչ կ'ընէ ամէն մէկ համայնք, իւրաքանչիւրս, պետութեան բեռը թեթեւցնելու համար» ըսաւ ան: Գալով հիւանդանոցի վերաբացման, բժիշկ ունենալու պարագային խոստացաւ հարցին լուծում տալ: Վարչապետը յիշեցուց նաեւ, որ պետական միջոցներով պիտի շարունակեն նորոգել զոհուած մարտիկներու ընտանիքներուն բնակարանները միայն, եւ տակաւին հարիւրաւոր ընտանիքներ կը սպասեն իրենց հերթին: Արա Յարութիւնեանի հաստատումով, ամբողջական վերանորոգումէ վերջ դպրոցը ենթաշրջանի համար պիտի ծառայէ իբրեւ մարզամշակութային կեդրոն, եւ գիւղը պիտի օժտուի արդիական ակումբով: Կան ծրագիրներ՝ մեկնաբանիստ Տողը գրօսաշրջիկներու գրաւիչ դարձնելու համար:

«Գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ պետական ծրագիրները առանց գիւղացիին գործուն ու շահագրգիռ մասնակցութեան իրականացնել կարելի չէ: Արցախը երկրագործական արտադրանք արտաձողէն դարձած է ներածող երկիր, բացի ցորենէն: Ի՞նչ է պատճառը: Կառավարութիւնը պատրաստ է արձագանգել ամէն մէկ առաջարկութեան, ընել յատկացումներ» ըսող վարչապետին գիւղացի մը նկատել

ՀՐԱԻԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ Փարիզի եւ Երջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ծուխի

Փարիզի եւ Երջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ծուխի նոր կանոնադրութեան համաձայն, որ քուէարկուեցաւ 9 Նոյեմբեր 2008-ին, այսու հրաւիրուած էք Անդամական Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 7 Յունիս 2009, կ. ե. ժամը 4-ին, եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, 15 ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ 8-րդ, օրակարգի վրայ ունենալով միայն մէկ նիւթ՝

- Ընտրութիւն Միակն խորհուրդի Յիշեցնենք թէ ընտրութեան եղանակը փոխուած է: Ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ ըստ նոր կանոնադրութեան տրամադրութեան:

- Ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ ժողովի ընթացքին, եւ ոչ թէ նախկին ձեւով՝ ամբողջ օրուան մը ընթացքին:

- Թեկնածուները կը յայտարարեն իրենց թեկնածութիւնը ժողովի ընթացքին:

- Քուէարկութեան արդիւնքները կը յայտարարուին ժողովի փակումէն առաջ:

- Ընտրող են անոնք, որոնք 18 տարեկան են եւ անկէ վեր, 8 ամիսէ ի վեր անդամագրուած են եւ վճարած են իրենց անդամատուրքերը:

- Ընտրելի են անոնք, որոնք 21 տարեկան են եւ անկէ վեր, 1 տարիէ ի վեր անդամ են եւ վճարած են իրենց անդամատուրքերը:

- Թղթակցութեամբ եւ լիազօրազրով քուէարկութիւնը ընդունելի չէ:

Ձեր ներկայութիւնը խիստ փափաքելի է:
ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

տուաւ «կը խօսինք անասնապահութեան զարգացման մասին, սակայն համայնքը անասնաբոյժ չունի»: Արա Յարութիւնեան յիշեցուց, որ պիտի գործեն ենթաշրջանային մասնագիտական ծառայութիւններ, ուր անասնաբոյժն ու գիւղատնտեսը պիտի օգնեն գիւղացիին: «Ստեփանակերտի կաթի գործարանի վերագործարկման կը հետեւի՝ արդեօք գիւղերու մէջ կաթի ընդունման կէտերու ստեղծումը» հարցումին պատասխանելէ առաջ, նախարարապետը ցաւով նշեց, թէ կաթի գործարանը սեփականաշնորհուած էր անձի մը, որ զայն տարիներով թալանեց, փնաս պատճառելով ոչ միայն ձեռնարկութեան, այլ նաեւ անուղղակիօրէն անասնապահութեան, եզրակացնելով, որ վերաբացուած է գործարանը, եւ բոլոր ենթաշրջաններուն մէջ կը բացուին մըթերման կէտեր:

Արա Յարութիւնեանի ներկայութիւնը ուրախութիւն պատճառեց տողեցիներուն, որոնք գոհունակութեամբ ողջունեցին ժողովուրդ - երկրի գործադիր իշխանութիւն առանց միջնորդի կապը:

ԱՐՄԷՆ
(մասնաւոր թղթակցութիւն Եունիէն)
(Եունի, Մայիս 2009)

ՉԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՀԱՒՈՐ ՄՍԽՈՒՄ

Չկնորսի մը համար «կանխորոշուած բաժին» (quota) կոկորդին կառչած փուշի կը նմանի: Եւրոպայի խորհրդարանի մօտալուտ ընտրութիւններու նախօրեակին՝ ձկնորսներու աշխարհը գանգատներու եւ դժգոհութիւններու տարափով խանգարուած է: Վերոյիշեալ սահմանափակումին պատճառաւ, թարմ բրաձուկ (cabillaud), կամ լեզուածուկ (sole) որսալէ զրկուելու պարտադրութենէն զայրացած, Ֆրանսայի հիւսիսային ափերու ձկնորսները վերջերս, բազմեցս գործադուլներու, նոյնիսկ ծովային երթեւեկը խափանելու հասնող բողոքի արարքներու դիմեցին:

Չկնորսական ճարտարարուեստի աշխարհը վերջերս հետաքրքրութեամբ իրագրել գարձաւ «Մովային ռազմավարութիւն» պարբերաթիւր թի մէջ լոյս տեսած պրպտողներու մէկ ուսումնասիրութեան: Այս վերջինը շեշտը կը դնէ ձկնորսութեան աղբիւրներու մատակարարման քաղաքականութեան դէմ ցցուող լուրջ պատենչի մը վրայ: այն է՝ անուղղակիօրէն իրագործուած ձկնորսութիւնը, որ աշխարհի ձկնորսութեան 40 տոկոսը կը ներկայացնէ: Իսկ անբաղձալի ձկնատեսակները ծով կը թափուին, յաճախ մեռած կամ մահած մերձակի մէջ: Աշխարհի ո՞ր ճարտարարուեստական կամ առեւտրական համակարգը իր շահութարքը աղբիւրներուն 40 տոկոսի կորուստին կրնայ հանդուրժի:

Պրպտողները այս նիւթին առնչութեամբ հսկայական աշխատանք իրագործած են: Անոնք աչքէ անցուցած են բազմատասնեակ երկիրներու պաշտօնական վիճակագրական տուեալները, այս վերջինները բաղդատութեան մէջ դնելով այլազան ձկնահաւաքի գիտական ուսումնասիրութեանց տուեալներուն հետ: Արդիւնքը բաւական դաստիարակիչ է: Մովը թափուած ձուկերու թիւը բռնուածներէն շատ աւելին կը ներկայացնէ. բոտ պրպտողներու՝ Արժանթինի մէջ կարիդոսներու (crevette) որսը 50.000 թոնի կը հասնի, սակայն միւս կողմէ 365.000 թոն երկրորդական հաւաք ծով կը թափուի: Չինաստանի մէջ, մսխումը ընդհանուր ձկնորսութեան 68 առ հարիւրին կը հասնի: Արեւմտեան երկիրները աւելի լաւ վերաբերում ունին այս ուղղութեամբ, այսուհանդերձ ծովը թափուած քանակութիւնը նո-

ՄԻՋ-ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ ՄՐՑՈՅԹ

Փարիզահայ ամէնօրեայ թէ միօրեայ վարժարաններու համար գրեթէ մայիսեան ժամադրավայր դարձած Մ. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահը, 3 Մայիսի կիրակի յետմիջօրէին Թ-րդ անգամ ըլլալով լեցուցած էին աշակերտներ, ծնողներ եւ հետաքրքիր բազմութիւն մը, հետեւելու համար միջվարժարանային «Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի» յատկացուած մրցոյթին: Ֆրանսահայ զաղութիւն օր ըստ օրէ ամլացող մշակութային կեանքին որոշ փայլ եւ խանդավառութիւն պարզեւող այս ձեռնարկը տարիներէ ի վեր միակն է իր մարզին մէջ, որ անուրանալի ծառայութիւն կը մատուցանէ հայեցի կրթութեան:

Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի ընդարձակ ծանօթութիւններուն հիմնական տարրերը հարցում-պատասխաններու ձեւով կը բաժնուին փարիզահայ ամէնօրեայ եւ միօրեայ վարժարաններուն՝ անխտիր: Փարիզի հասան Մանուկ Միութեան կազմակերպած այս ծրագիրը ուսուցիչներուն, ծնողներուն առիթ կ'ընծայէ փոխանցել սոյն զիտելիքները եւ պատրաստել աշակերտները որպէսզի անոնք իւրացնեն այս վերջինները, պատասխանելով ուղղուած հարցումներուն, խաղա-մրցակցային խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ: Այս ուղղութեամբ մասնակից վարժարաններու ուսուցիչները, ինչպէս նաեւ մրցող երախաներու ծնողները զնահատութեան արժանի են իրենց տարած պատրաստական եւ իմանող աշխատութեան համար: Այս արդիւնքին հասնելի դժբախտաբար հերոսական համբերութիւն կը պահանջէ, որովհետեւ կարգ մը կրթական հաստատութիւններ եւ անձեր ժխտական վերաբերում կը ցուցաբերեն նմանօրինակ ձեռնարկի մը իրագործման ուղղութեամբ:

Հասան Մանուկ Միութեան ատենապետուհին, ինչպէս նաեւ ձեռնարկին իրագործող պատասխանատուն՝ իր բացման խօսքին մէջ բաւ յատկապէս. «Աննախաղէպ երեւոյթ է, ի հարկէ, Թ-րդ անգամ ըլլալով, դիմադրուել բոլոր ժխտական եւ ժխտողական կեցուածքները,

բէն ալ ընդհանուր արտադրութեան 20 տոկոսը կը ներկայացնէ:

Համաշխարհային չափանիշով, ամէն տարի 38 միլիոն թոն ձուկ եւ կեղեւաւոր արտադրութիւն կը կորսուի, կը մսխուի, ծովը նետուելով: Ըստ պրպտողներու կարծիքին, իսկական քանակը ասկէ ալ աւելի է, որովհետեւ անոնց համաձայն թոնային թուանշանները հաշուի չեն առնել երիտասարդ ձուկերու պարագան, որոնք դեռ սերնդաբերութեան տարիքին չեն հասած:

Ինչպէ՞ս առաջըր առնել այսպիսի կոտորածի մը: Առ այժմ, ոչ ոք ունի հարցին պատասխանը, հակառակ որ կանխորոշուած բաժինները աճ արձանագրելով հանդերձ, միշտ ալ քննադատութեան եւ դժգոհութեան նիւթ են: որովհետեւ անգամ մը որ որոշ ձկնատեսակի որսը աւարտած է, մնացեալ բոլոր այն ձուկի տեսակները որոնք ուղեւանին մէջ կը գտնուին, ծովը կը թափուին, պարզապէս տուգանքէ գերծ մնալու նպատակաւ:

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ԵՆԻԻԲ

նաեւ բոլոր բարդութիւնները: Մեծ հաւատք գոյատեւելու, յարատեւ ջանք չվհատելու, եւ վերջապէս երկար համբերութիւն՝ չհրաժարելու. ահաւասիկ երեք բանալիները՝ ձեռնարկի իրագործման»: Ապա իր խօսքը ուղղելով երախաներուն ան աւելցուց. «Շատ սիրելի տղաք, դուք բախտաւոր էք, քանի որ բոլորդ ալ անկախ Հայաստանի հովանիին ներքեւ աշխարհ եկած էք: Մեր նորանկախ հայրենիքը ձեր երիտասարդ ուժերուն եւ արժանիքներուն շնորհիւ է որ պիտի բարգաւաճի: Պատմութիւնը եւ անցեալը մեր ազգը բացառիկ դառն փորձութիւններու եւ դժուարութիւններու հետ դէմ յանդիման ձգած են: Դուք անցեալէն դասեր քաղելով պիտի շարունակէք պատենչին վրայ պահել մեր բազմադարեան մշակոյթը»:

Որքան կը մօտենար մրցոյթի մեկնակէտի պահը, այնքան զգալի կը դառնար եռուզերը տղոց մօտ:

Այս տարի եւս երեք մակարդակներու վրայ տեղի ունեցող մրցոյթի աւարտին, իւրաքանչիւր մակարդակի յաղթականները վարձատրուեցան ըստ արժանույն: Այս տարուան մրցոյթին մասնակից կրթական հաստատութիւններն էին Դպրոցասէր Վարժարանը, Մ. Մեսրոպ Կրթարանը եւ Թարգմանչացը, որպէս ամէնօրեայ դպրոցներ, Մամուկ Միութեան, Ste. Therese-ը, Լեւոն Շանթը եւ Հ. Բ. Լ. Մ.-ը՝ որպէս միօրեայ վարժարաններ:

Մեծ գնահատանքի արժանի են ձեռնարկին անխոնջ աշխատակրները, մասնաւորաբար իրենց գոյատեւելու՝ յամառ ջանքերուն համար:

ՆԵՐՎԱՅ ՄԸ

ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

(Շարունակուած էջ 5-էն)

բելի է Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու բնականոնացման բանակցութիւններու սկսիլ:

- Յստակ յայտարարել, որ Հայաստան Թուրքիոյ նկատմամբ որեւէ հողային պահանջ չունի եւ կը ճանչնայ անոր հողային ամբողջականութիւնն ու 1921-ի Կարսի դաշնագրով ճշգրտած սահմանները:

- Արդիականացնել պատմութեան գիրքերը. անոնցմէ հանել ամէն նախապաշարում. ցանկագրել հայկական ծանօթ արխիւները, որոնք կը վերաբերին 1915-ի դէպքերուն, ուր ալ տեղագրուած ըլլան անոնք:

Ամէն ձեւով Թուրքիան հաճեցնող միջազգային խումբը ԱՄՆ-ի Ներկայացուցիչներու Տան ալ կ'առաջարկէ, որ լքէ Հայոց Յեղասպանութեան վերաբերեալ բանաձեւը եւ կոչ կ'ընէ ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի, Եւրոպայի Միութեան եւ անոր անդամ երկիրներուն, որ խուսափին այնպիսի օրէնքներէ, յայտարարութիւններէ եւ գործողութիւններէ, որոնք կրրնան կասցնել հայ-թրքական յարաբերութիւններու բնականոնացման ներկայ թափը:

Միջազգային ձգնաժամային Խումբի նման կեղծոններու դերակատարութիւնը չարաշուք ըլլալով, իրենց տեղեկագիրներն ալ հեռու են անկողմնակալ իմաստուն մարդոց կողմէ գրի առնուած ըլլալէ:

(Քաղուած)

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

Երեւանի քաղաքապետի ընտրութիւններուն մասնակցող Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութիւնը կը յիշեցնէ, որ ժամանակն է միատեղ ջանքերով վերականգնել հին ու բարի ավանդութիւններու Երեւանը: Կուսակցութիւնը կը խոստանայ օժանդակել մշակութային արժէքներու պահպանման, բարելաւել համայնքի ենթակառուցման տակ գտնուող թանգարաններու, գրադարաններու պայմանները, ինչպէս նաեւ կազմակերպել ազգային, պետական ու քաղաքային տօնախմբութիւններ:

Օրինաց Երկիր Կուսակցութիւնն ալ իր կարգին կը շեշտէ, թէ անհրաժեշտ է աջակցիլ Երեւանի պատմամշակութային ժառանգութեան պահպանման, նպաստել արդի, ժողովրդական եւ կիրառական արուեստներու ներդաշնակ զարգացման: Մայրաքաղաքի իշխանութիւնը ստանձնելու պարագային կուսակցութիւնը մտադիր է խրախուսել մշակութային գործունէութիւնը, վերանորոգել եւ կահաւորել թանգարանները, գրադարանները, դպրոցները, նաեւ աւելցնել հոն պաշտօնավարողներուն աշխատավարձերը:

Իրան-Հայաստան կազմուողի միջոցով Հայաստան կը սկսի կազ ստանալ: 2004-ին ստորագրուած պայմանագրի համաձայն իրանական կազի վճարումը կ'ըլլայ ելեկտրական ուժանիւթի առաքումով՝ իւրաքանչիւր խորանարդ մեթրի դիմաց 3 քիլովատ: Այժմ Հայաստան կ'ուղարկուի օրական 2 միլիոն խորանարդ մեթր կազ, զոր պիտի կրկնապատկուի գալիք երկու տարիներու ընթացքին: Իսկ 2011-էն յետոյ կարելի պիտի ըլլայ քանակը բարձրացնել մինչեւ 6 միլիոն խորանարդ մեթրի:

Հրատարակուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիայի արուեստի բաժնի տնօրէն Արարատ Աղասեանի «Հայ կերպարուեստի զարգացման ուղիները ԺԹ-ի դարերում» աշխատութիւնը: Գործը հայ կերպարուեստի տարբեր բնագաւառներուն նուիրուած է, ուր հեղինակը նոր ու նորագոյն շրջաններու պատմութեան համապատկերը կուտայ, շրջանառութեան մէջ դնելով անյայտ, մոռացութեան մատնուած, ժամանակին թերագնահատուած կամ անտեսուած անուններ:

Չանազան թանգարաններու մէջ պահուող ստեղծագործութիւններու, ցուցահանդէսային հրատարակութիւններու, ձեռագիր ու վաւերագրերու, հին ու նոր գեղարուեստական մամուլի, հայ արուեստագէտներու գրական ժառանգութեան ուսումնասիրման շնորհիւ կատարուած են բազմաթիւ ճշգումներ:

Հակառակ այն իրողութեան, որ կ'առաջարկուի ԱՄՆ-ի 2010 տարուան արտաքին օժանդակութեան քանակը 9 տոկոսով աւելցընել, նախագահ Օպամայի կառավարութիւնը կը նախատեսէ 38 տոկոսով կրճատել Հայաստանի տրամադրուող գումարը, միաժամանակ 20 տոկոսով աւելցնել Ատրպէյճանինը:

Մինչ 2009-ին Հայաստանի տրամադրուած էր 48 միլիոն տոլար, այժմ կը նախատեսուի

յատկացնել միայն 30 միլիոն տոլար, իսկ Ատրպէյճանի պարագային գումարը 18 միլիոնէն կը բարձրանայ 22 միլիոն տոլարի: Առաջարկները, որոնք պիտի քննուին Ներկայացուցիչներու Տան եւ Երեսկոյտի համապատասխան յանձնախումբերուն կողմէ, երբեք չեն համապատասխաներ նախագահական ընտրաշաւի ընթացքին, Հայաստանի տնտեսութեան բարգաւաճման համար տրամադրուող օժանդակութիւնը աւելցնելու Օպամայի խոստումներուն:

Հայաստան այս տարի եւս մասնակցած է Թեհրանի գիրքի միջազգային ցուցահանդէսին: Այս առթիւ հայկական տաղաւար այցելած են Ատրպէյճանի դեսպանատան ներկայացուցիչները, եւ պահանջած են, որ հոն գետեղուած Հայաստանի եւ Արցախի Հանրապետութեան քարտէսը վերցուի: Յուշահանդէսի կազմակերպիչներուն յայտնուած պահանջը բացարձակապէս մերժուած է:

Խնդրոյ առարկայ քարտէսը Հայաստանի Հանրապետութեան քարտէսն է, ուր բնականաբար տեղ առած են դրացի պետութիւնները:

Գանատայի «Չորեան» Հիմնարկի «Յեղապանութեան եւ մարդու իրաւունքներու ուսումնասիրութեան միջազգային հաստատութիւն» բաժնին կազմակերպութեամբ «Remains to be seen» խորագրով Թորոնթոյի ժամանակակից պատկերասրահին մէջ բացուած ցուցահանդէսը հրաւեր էր արուեստագէտներուն՝ արտայայտել իրենց փորձը, ընկալումներն ու մտածումները ցեղասպանութեան նիւթին շուրջ:

Նոյն առթիւ տեղի ունեցած է նաեւ տարբեր յանձնարարութիւններու աճուրդային վաճառք: Արուեստագէտներ, որոնք զանազան ձեւերով անդրադարձած են ցեղասպանութեան եւ մարդու իրաւունքներու խախտման, համաձայնած են աճուրդի հանել իրենց գործերը ի նպաստ հաստատութեան ծրագիրներու իրականացման: Յիշեալ արուեստագէտներու մէջ են Վահէ Պէրպէրեան, Յակոբ Խուպէսերեան եւ Անիթա Թուֆիկեան:

Մինչդէռ մէջ տեղի ունեցած է ուղղափառ եկեղեցական երգեցողութեան 10-րդ միջազգային փառատօնը, մասնակցութեամբ 15 երկիրներէ եկած 45 երգչախումբի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉ, ԹԷ...

Թուրքիոյ վարչապետ Ռ. Թ. էրտողան Գերմանիոյ նախկին վարչապետ Կ. Շրէտերի տարեգարծին հրաւիրուած ըլլալով Հանովէր քաղաքը գացիր է, եւ հոն թուրք գաղթականներուն խօսք ուղղելով անոնց կարգ մը հետաքրքրական յանձնարարութիւններ ըրեր է:

էրտողան ամէն րանէ առաջ թուրք գաղթականները հրաւիրել է դերման քաղաքացիութեան անցնելու, բացատրելով, որ դերման քաղաքացիութիւն ընդունելը Թուրքիոյ դէմ չէ, ընդհակառակը, Թուրքիոյ ի նպաստ է: Հոս առաջին կէտ՝ էրտողան հիւրընկալութեան ամենատարրական սկզբունքը ոտնակոխ կ'ընէ: Ի՞նչ պիտի ըլլար իր հակազդեցութիւնը երբ իր ընդունած հիւրերէն մէկը նոյն իմաստով արտայայտութիւն մը ունենար: Առանց վարանումի լսենք, որ ծննդավայր թաղէն ժառանգած ձեւով պիտի հակազդէր անինչ որ ըրաւ արդէն Տաւրոսի մէջ, ցայտուն նմոյշ մը տալով իր «կենցաղագիտութեան»: Երկրորդ կէտը՝ երբ գաղթական մը երկրի մը քաղաքացիութիւնը կ'ընդունի իր ցանկութեամբ, ընդունած կ'ըլլայ նաեւ յանձն առնել գործել ի նպաստ այդ երկրի շահերուն եւ ո՛չ ի նպաստ ուրիշ երկրի մը, նոյնիսկ եթէ ան իր ծննդավայրն է: Երկրորդ պարագան կ'որակուի լրտեսութիւն: էրտողան իր ազգակիցներուն կը թելադրէ ուրեմն՝ ըլլալ գերման լրտեսներ ի շահ Թուրքիոյ:

Թուրք վարչապետը շարունակած է, գաղթականներուն յանձնարարելով՝ քաղաքացի դառնալէ ետք մասնակցիլ ընտրութիւններու, անպայման ջուէ գործածել (անտարակոյս ի նպաստ Թուրքիոյ շահերուն. Խմբ.), թեկնածու ներկայանալ, վերջապէս վախել թուրք իրաւունքները, որոնք կը տրուին թուրք քաղաքացիներուն, յիշեցնելով, որ երկրի մը թուրք իրաւունքները ստանալու ձեւը՝ այդ երկրին քաղաքացին ըլլալն է: Արդե՞՞ք իրապէ՞ս: Երազէ արթննալու պէս մարդ պահ մը պիտի տարուի, թէ վարչապետ էրտողանի կառավարած երկիրը երկրագունտի միակ տիպար պետութիւնն է, ուր թուրք քաղաքացիները անխառն կը վախին քաղաքացիութեան թուրք իրաւունքները առանց բացառութեան:

Այսքան անխիպ ու լպիրշ կեցուածքի ու մտայնութեան դէմ՝ լաւ է լուսթիւն պահել փորձութեան շմատնուիլ: Մակարդակի հարց է վերջապէս:

ՀՐԱՆԴ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կոտայքի Թեմի Ջովէժ աւանի «Սաղմոս» երգչախումբը՝ «Միակն եւ շրջանային կղերական երգչախումբեր» մրցումին յաղթող հռչակուած է:

Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտպանութեան նախարարութեան եւ Հայաստանի Աւստրիոյ դեսպանութեան նախաձեռնութեամբ, Մաութհաուզէնի կեղրոնացման ճամբարի Յիշատակի պատին վրայ, Փաշիգմի դէմ պայքարի մէջ ինկած հայ զոհերու յիշատակը յաւերժացնող յուշաքար մը գետեղուած է:

Հայերէն եւ գերմաներէն արձանագրութիւններ կրող յուշաքարի բացման հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի ունեցած է 10 Մայիսին, ճամբարի ազատագրման 84-րդ ամեակին նուիրուած ամենամեայ յիշատակի ընթացքին:

BALLET

Spartacus revient

Spartacus, le très beau ballet en 3 actes d'Aram Khatchatourian d'après la nouvelle de Raffaello Giovannoli (1874) et le scénario de Nicolai Volkov (1954) revient sur la scène de l'Opéra de Erevan, après une absence de 18 années.

Réalisé par le chorégraphe russe **Youri Grigori-vitch**, sa première représentation a eu lieu le 5 mai dernier en présence de la première dame d'Arménie Rita Sarkisian et de la première dame de Russie Svetlana Medvedeva venue spécialement pour assister à cette première.

Pari difficile mais gagné. Le ballet a été très applaudi, par les amateurs de ballets mais aussi par des professionnels. Ce succès est dû à une année de préparation rendue possible grâce au financement par nombre de sponsors.

Longue vie à Spartacus !

THÉÂTRE

Roger Planchon

Le grand homme de théâtre Roger Planchon, fondateur à Lyon du Théâtre de la Comédie (1953), qui installa à Villeurbanne le Théâtre de la Cité (1957-2001) doté du statut de théâtre national populaire est mort en lisant une pièce de théâtre.

A l'occasion de sa mort, la télévision a passé en hommage un documentaire sur ces dernières mises en scène. Ainsi avons-nous pu voir le jeune acteur Hovnatán Avedikian répétant sous sa direction *Œdipe* à Colone de Sophocle dans une version contemporaine.

AGENDA

Paris – Ile-de-France

► Expositions

• **Du 3 juin au 30 septembre** – Jansem – Paysages 1933-2009 peintures et dessins- (fermé en août) Vernissage mercredi 3 juin de 17 à 23 h à l'occasion de la Nocturne Rive Droite- Galerie Matignon – 18 avenue Matignon 75008 Paris- tél 01 42 66 60 32.

► Concerts

• **Samedi 30 mai**, 17 h – AKN en formation réduite Chants spirituels Rencontres des traditions liturgiques- Chapelle St Joseph des Carmes – 70 rue de Vaugirard- Paris 6e, métro Saint Placide.

• **Vendredi 26 juin, Dimanche 28 juin et Vendredi 3 juillet** à 20h30 – Iris Torossian (harpe) et Karen Khochafian (violon) Musiques française et arménienne – programme du CD Aurore- La Sainte Chapelle – bd du Palais 75001 Paris

► Cinéma

• **Vendredi 12 juin** – film documentaire Missak Manouchian, *Les Arméniens dans la Résistance en France* de Arto Pehlivanian – UGAB Centre culturel Alex Manouguian- 118 rue de Courcelles- 75017 Paris.

► Fête champêtre

• **Dimanche 5 juillet** – de midi à la tombée de la nuit fête organisée par la JAF sous le patronage de la municipalité de Clamart. Salle des Fêtes et Stade Hunebelle – Place Hunebelle (près de la Mairie) à Clamart, orchestre Yeram, animations et jeux pour enfants, concours de tavlou et de pétanque, orchestre traditionnel et danses arméniennes avec les ensemble Ani et Nor Alik de la JAF. Bar, spécialités arméniennes. restaurant couvert en cas de pluie Infos 06 72 03 41 30 – bus 190 (mairie d'Issy) et 189 (Corentin celton) arrêt stade Hunebelle.

► Théâtre

• **A partir du 6 février** – *Tout le monde aime Juliette* de Josiane Balasko avec Marilou Berry, David Rousseau, Lannick Gautry et Jacky Nercessian. Théâtre Splendid-48 rue du Fg-St-Martin, Paris 10e, du mardi au samedi 21h, samedi à 17h, dimanche à 16h. Locations 01.42.08.21.93

• **Du 13 mai au 27 juin**. *À la vie*, de Jean-Louis Milesi. Théâtre Mouffetard, 73 rue Mouffetard, Paris 5e. Me Je Ve 20h30, Sa 17h et 21h, Dim 15h. Réservation, l'après-midi 01 43 31 11 99.(voir p. 10)

► Voyages

• **Du 20 juillet au 3 août** voyage touristique UCFAP (v. p. 11)

• **Du 10 au 20 juillet** – voyage randonnée UCFAP (v. p. 11)

Inscriptions : date limite 30 mai.

Bretagne

► Cinéma - Festival

• **Du 22 au 29 août** – 32e festival de cinéma de Douarnenez- peuples du Caucase- Plus de 50 fictions et documentaires dont Paradjanov, Péléchian, Khachatryan, Avédikian - Contact 02 98 92 09 21 – www.festival-douarnenez.com

Région lyonnaise

► Exposition

• **Du 27 février au 7 juin** – Sarajevo dans le cœur- Photographies de Milomir Kovacevic – Centre du patrimoine arménien – 14 rue Louis Gallet 26000 Valence - ouvert du mardi au dimanche de 14h à 18h30

Bordeaux

► Exposition

• **Du 6 mai au 10 juin** – Forêt – Peintures de Guillaume Toumniau - Installation de Vincent Roumagnac - AEM Architecture et Ecologie Mêlées - 86 cours Victor Hugo 33000 Bordeaux - Vernissage mercredi 6 mai à partir de 18h – à partir du 7 mai sur RDV 0610120052

Marseille- PACA

► Fête champêtre de l'Abris's Club de Toulon

• **Samedi 20 juin** à partir de 11 heures – Château de la Voulte- 83220 Le Pradet chez Chantal Nicolas. Entrée 5 €, gratuit pour les enfants de moins de 12 ans. Musiques arméniennes et internationales par Dadou Manoukian..Invité Farid Boudjellal qui signera son album BD Mémé d'Arménie. Bénéfice de la journée versé au Fonds Arménien de France

Suisse

• **Samedi 23 mai**, 19h30- **mardi 9 juin**, 19h30- **mercredi 17 juin**, 19h30 - **samedi 20 juin**, 19h30 Le Bal masqué de Verdi au Stadttheater de Berne – la soprano Lianna Haroutounian dans le rôle d'Amelia — Nâgeligasse 1a- Berne 7 téléphone +41 531° 329 52 52

A PARAITRE

Revue *Europe et Orient* n° 8 consacré aux Think tanks et à la désinformation.

DEJA PARU

Le Lotus Bleu de Tintin traduit en Arménien occidental, par N. Topalian et V. Sirapian. Prix public 12€ - Editions Sigest.29 rue Etienne Dolet 94140 Alfortville. Tél. 01 43 96 05 99

THÉÂTRE

À la vie !

De Jean-Louis Milesi
Mise en scène: Pierre Loup Rajot

Un vieux bar aux murs défraîchis, des filets de pêche qui pendent; les bruits de la rue et l'accent: pas de doute, nous sommes à Marseille.

A la vie! est une pièce adaptée du scénario du film *A la vie, à la mort* co-écrit par Jean-Louis Milesi et Robert Guédiguian et réalisé en 1995 par ce dernier. Les deux hommes se sont rencontrés en 1991 et ont écrit *L'Argent fait le bonheur*, film qui marque le début d'une longue collaboration. *A la vie, à la mort* est leur deuxième film, sept autres, parmi lesquels *Marius et Jeannette*, *La Ville est tranquille*, *Marie-Jo et ses deux amours* et *Lady Jane* suivront. Le duo Guédiguian-Milesi s'attache aux petites gens de Marseille, à ceux pour qui la vie est un combat de chaque jour et qui puisent leur force et leur courage dans la gouaille et la solidarité.

Pour mettre suffisamment de distance avec le film, Jean-Louis Milesi a mis dix ans avant de reprendre l'écriture de *A la vie, à la mort* pour le théâtre.

Marie-Sol, son mari et son père sont jetés à la rue car la propriétaire qui emploie Marie-Sol a décidé de faire construire une piscine à la place de la petite maison qu'elle leur prêtait. Joseph, le frère de Marie-Sol possède un cabaret et sa femme Joséfa qui n'est plus très jeune ne veut plus continuer son numéro de striptease. Le cabaret est peu à peu délaissé, seuls restent un client, l'ami presque frère et une jeune droguée qui vient s'échouer là. Le bar devient alors le refuge de tous ces paumés qui forment une famille et comprennent qu'ils ne pourront s'en sortir que s'ils s'unissent. L'humour, l'amour et la solidarité sont leurs seules armes.

La pièce est construite sur des personnages terriblement humains et pleins de théâtralité dans leur façon, leur fantaisie, leur folie, et sur des situations qui ne durent qu'un instant, de sorte que les difficultés de vie des personnages ne tombent jamais dans l'apitoiement ou le misérabilisme. On passe à tout moment du rire aux larmes.

La pièce, comme le film, se propose de voir la vie comme elle est, triste ou même horrible, mais réchauffée de moments joyeux, généreux. Les acteurs jouent avec autant de naturel le désarroi que la truculence et ils n'ont aucun besoin de forcer leur accent puisque la plupart sont originaires de Marseille. Comme son titre l'indique, cette pièce est un hymne à la vie et à ceux qui se battent pour vivre.

Anahid Samikyan ◀

Théâtre Mouffetard, 73 rue Mouffetard 75005 Paris
du 13 mai au 27 juin 09

ART

Henrik Iguitian n'est plus

Critique d'art, commissaire d'expositions, directeur du musée d'art contemporain, il est mort le 11 mai dernier. Il avait 77 ans.

Le sculpteur David Erevantzi m'avait présenté Henrik Iguitian. A l'époque Monsieur Iguitian dirigeait la galerie d'art des enfants dont il était très fier car il pensait que les adultes avaient beaucoup à apprendre des enfants. Il venait de publier le livre de leurs merveilleuses peintures sur soie et sur papier. Nous avons été autorisés à en reproduire quelques-unes sous forme de cartes postales pour le journal. En remerciement j'avais revu la traduction française des pages d'introduction du livre.

Il était l'un des créateurs de l'art contemporain en Arménie, fondateur et directeur du Musée d'art contemporain de Erevan et directeur général du centre national d'art d'Arménie.

Henrik Iguitian, accompagné de son épouse, venait très souvent en France. En 2008 lors de l'Année de l'Arménie. Il avait suivi les nombreuses manifestations et surtout les expositions et avait été en particulier commissaire de l'exposition de l'Orangerie du Luxembourg de Paris, dédiée à l'art contemporain arménien dont il avait pu faire connaître au public de France les diverses tendances. « *La situation actuelle peut être qualifiée de transitoire, une situation de "fermentation" avec toutes sortes d'inconvénients. Quant à la diversité, elle est inhérente à notre époque qui s'est soustraite au système des courants strictement délimités, en mettant désormais en exergue l'individualité créatrice... Les nouvelles attitudes picturales ont bouleversé l'ordre habituel des choses, il est évident qu'on ne peut pas, fanatiquement, aveuglément, se laisser séduire par de nouvelles approches, ni les rejeter catégoriquement.* »

MM. Iguitian et Erevantzi

Il est indispensable de sauvegarder et de valoriser le patrimoine culturel et artistique des époques précédentes, mais à s'y accrocher constamment, on risque de perdre le sens de la réalité ainsi que le désir d'avancer sur des voies nouvelles. »*

Il était sur le point de publier, car il s'occupait aussi d'éditions d'art, un livre sur l'œuvre du sculpteur David Erevantzi. L'Arménie et la diaspora perdent un esthète et un homme d'action.

Nous présentons nos très sincères condoléances à son épouse, à sa famille et à tous ses amis.

A. T. Mavian ◀

* Citation tirée de l'introduction du livre de l'exposition de l'Orangerie du Luxembourg.

Le Déni Nouvelle Formule est-il arrivé ?

C'est ainsi que l'on pourrait présenter le numéro 341 d'avril 2009 du mensuel *L'Histoire*. La nouvelle stratégie ne serait-elle donc plus de nier ou de construire une non-existence du génocide ? Cette fois-ci, il s'agit de vider la portée du génocide, d'en minimiser les chiffres, de négliger ses conséquences, d'y trouver des circonstances atténuantes. Le rédacteur en chef de *Nouvelles d'Arménie Magazine*, Ara Toranian, a fait une très bonne analyse du texte de Fuat Dündar paru dans le mensuel *L'Histoire* qui avait déjà donné la parole au négationniste Gilles Veinstein en avril 1995.

Dans son article* du 8 avril 2009 Ara Toranian met bien en évidence les manipulations sémantiques, les dilutions, les escamotages, les flous artistiques, les références historiques irrecevables comme ceux de François Gorgeon, présentateur complaisant d'Abdul Hamid.

Il faut s'attendre encore à de telles altérations qui font appel à des perversités rédactionnelles, surtout avec la « Saison culturelle turque » à venir en juillet 2009 jusque mars 2010.

Internet nous permet de répliquer très rapidement en dénonçant auprès des associations familiales ou des professeurs d'histoire des lycées. Ces associations et syndicats ont un rôle social à jouer. En effet la banalisation du révisionnisme d'un génocide impuni ne peut qu'encourager -consciemment ou inconsciemment- les délinquances et les discriminations dans notre pays.

Nil Agopoff ◀

*«L'Histoire en panne » NAM,
www.armenews.com/article.php?id_article = 50657

DISPARITION

Jacques Bricout

C'est avec tristesse que nous avons appris le décès à l'âge de 75 ans du docteur **Jacques Bricout**, neurologue, neurochirurgien, survenu le 10 mai 2009.

Il était l'époux de la romancière Béatrice Bricout-Kasbarian que nos lecteurs connaissent bien pour son roman *Azadouhie* et ses nombreux articles dans *Achkhar*.

Outre ses incontestables qualités de médecin, Jacques Bricout était un homme de convictions et de dialogue, chaleureux, tolérant et généreux. Il découvrit grâce à son épouse, le monde arménien dont il soutint rapidement la cause. Ensemble, ils parcoururent à plusieurs reprises l'Arménie historique, Van, Erzeroum notamment, puis l'Arménie soviétique et plus tard l'Arménie indépendante dans ses années les plus difficiles.

Il connaissait très bien la question arménienne dont il avait étudié les différents aspects. Spécialiste des relations germano-turques, il avait donné plusieurs conférences sur ce sujet.

Il était fidèle à l'UCFAF et à *Achkhar*, et nous pouvions compter sur lui à tout moment pour une conférence ou un article. Sa gentillesse, son attachement à l'Arménie et son érudition imposaient le respect. Avec sa mort, notre communauté vient de perdre non seulement une personnalité attachante, mais surtout un grand ami.

Chère Béatrice, en cette circonstance particulièrement douloureuse, tous vos amis de l'UCFAF ainsi que le collectif d'*Achkhar* vous adressent ainsi qu'à vos enfants, leur amitié et leurs très sincères condoléances.

COMMUNAUTÉ

UCFAF
Conférence-débat avec
Gilbert Sinoué

Le jeudi 7 mai, la JAF et l'UCFAF ont reçu Gilbert Sinoué pour la présentation de son livre *Erévan*. Après avoir présenté son parcours atypique, Sédà Azadiguian a mené l'entretien avec l'auteur et animé le débat. Beaucoup dans l'auditoire avaient déjà lu le livre et ont pu en parler, ce qui a donné lieu à un échange riche.

© ANAHID SAMIKYAN

Donnant lui-même les limites de son ouvrage et de sa place d'auteur, Gilbert Sinoué a répondu chaleureusement, avec modestie et une grande honnêteté. Quant au sujet qu'il avait choisi et au public à qui il l'adressait prioritairement, son objectif était d'atteindre par le biais du roman les trop nombreuses personnes en France qui restent encore ignorantes de ce qu'ont subi les Arméniens au début du XXe siècle.

Gilbert Sinoué connaît bien les problèmes du Moyen-Orient et n'hésite pas à affirmer des idées généreuses et à prendre position. Il a sans doute donné envie à certains d'aller plus loin en découvrant le reste de ses écrits.

Anahid Samikyan ◀

CANNES

Si Charles Aznavour a marché sur le tapis rouge à l'ouverture du Festival de Cannes, c'est sa voix qui l'y a porté, puisqu'il l'a prêtée au vieil homme grincheux du dessin animé *Là-haut*. Il est en accord avec le personnage puisqu'il estime qu'après 50 ans l'homme devient grincheux.

Bon anniversaire à Charles Aznavour qui aura 85 ans cette semaine.

LES RECETTES DE TANTE SUZANNE

Beureks à la viande (pâte filo)

- 1 paquet de pâte filo
- 400 g entrecôte hachée
- 2 oignons
- 200 g de beurre
- 1 cuillerée à soupe d'huile d'olive
- persil, sel, poivre

Farce

- Dans une poêle, faire chauffer l'huile d'olive et faire dorer les oignons émincés finement.
- Ajouter alors la viande en écrasant avec une fourchette et faire cuire 15 mn sans cesser de remuer.
- Ajouter le persil, sel, poivre, laisser refroidir.

- Faire fondre le beurre dans une casserole.
- Ouvrir la pâte sur la table et la diviser en deux bandes régulières.
- Prendre une épaisseur, la beurrer avec un pinceau, la plier en deux dans le sens de la longueur.
- Déposer une cuillerée de farce en haut de la bande, la plier sur elle-même en formant des triangles et rabattre le bout à l'intérieur pour fermer.
- Répéter l'opération pour utiliser toutes les bandes de pâte.
- Avec un pinceau, badigeonner les beureks avec du beurre.
- Disposer sur la plaque du four, faire cuire dans un four chaud (th. 7) pendant 25 mn. Attendre que les beureks soient bien dorés.

FONDS DE COMMERCE
A VENDRE
CAUSE RETRAITE

AFFAIRE EXCEPTIONNELLE
qui ne connaît pas la crise

CHOCOLATS LEONIDAS

58 rue du Général-de-Gaulle
95880 Enghien-les-Bains

BON CHIFFRE D'AFFAIRES

Cadeaux – Baptêmes – Mariages
Vente de glaces

Clientèle fidèle depuis 15 années
FICHER CLIENTELE

TEL. 06.09.02.04.54

DONS À ACHKHAR

Meubles Ghazarian (13127 Vitrolles)	42€
Mme R. Zamkotsian (13006 Marseille)	42€
M. et Mme Sahakian (06340 La Trinité)	42€

Merci de votre aimable soutien

Pensez à vous abonner
ou à offrir un abonnement
à Achkhar

Cette année
l'Ucfaf vous propose

2
voyages en Arménie
voir site www.ucfaf.com

**1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août 2009**
15 jours/14 nuits **1565 €** par personne
(maximum 30)
en chambre double et demi-pension,
incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh
et 7 jours à Erevan
avec excursions et visites quotidiennes
(taxes d'aéroports et visa en sus).
Renseignements :
E. Yazidjian au 01.42.87.95.98

**Date limite d'inscription
pour ces 2 voyages
FIN MAI**

**1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet 2009**
11 jours/10 nuits **1390 €** par personne
(maximum 12)
à la rencontre de l'Arménie profonde,
incluant un circuit de 7 jours de randonnée
en pension complète
et 2 jours à Erevan en demi-pension,
avec excursions et visites quotidiennes
(taxes d'aéroport et visa en sus).
Renseignements :
A. Samikyan au 01.48.03.18.78

Bulletin d'abonnement

Oui, je souhaite recevoir *Achkhar* chaque quinzaine

Nom Prénom

Adresse

Code postal Ville

TARIFS

France 6 mois (11 n°) : 35 € - 1 an (22 n°) : 68 € - Soutien : 110 €

Etranger 85 € pour 1 an par virement (100 € par chèque)

par chèque bancaire ou postal à l'ordre de SARL NAREK

par virement IBAN à FR52.20041000 0123 9745 3H02 038 - BIC PSSTFRPPPAR (depuis l'étranger)

Merci de libeller et adresser votre règlement à : Société Narek (Achkhar) - 6, cité du Wauxhall, 75010 Paris

Panorama de la littérature et de la musique arméniennes des XIXe et XXe siècles

DISCIPLES DE KOMITAS (2)

Parsegh Ganatchian (1885-1967)

Parsegh Ganatchian fait partie des cinq privilégiés qui ont reçu l'enseignement de Komitas. Compositeur, chef de chœur et pédagogue, il a créé une œuvre originale essentiellement vocale.

Il naît à Rodosto en 1885. Son père est cordonnier. Trois ans plus tard, sa famille s'installe à Constantinople puis, en raison des persécutions, émigre à Varna en Bulgarie. L'enfant termine ses études, travaille auprès d'un commerçant originaire de Van et à ses moments de liberté s'amuse à jouer sur un « violon » de sa fabrication. Son père remarque l'intérêt de son fils pour cet instrument et lui en offre un ! Après quelques cours avec le professeur Médiguian il est admis auprès du célèbre violoniste Nathan-Beg Amirkhanian, étudie la théorie musicale, chante dans un chœur et apprend à diriger un orchestre. Sa famille s'installe en Roumanie où Parsegh continue d'étudier le violon et l'harmonie avec G. Bouyouki.

En 1905 à la première révolution russe, les policiers arrêtent le jeune violoniste qui se voit contraint de retourner en Bulgarie où il gagne sa vie en jouant dans un orchestre et commence à composer. En 1908, après la révolution des Jeunes Turcs, de nombreux intellectuels et artistes arméniens, rentrent à Constantinople, persuadés que la liberté d'expression existe enfin pour leur peuple... P. Ganatchian est de ceux-là ! Il donne des cours, dirige un ensemble d'instruments à vents « Knar » avec lequel il se déplace dans les quartiers arméniens, faisant de nombreux émules. Il compose et publie une valse : *Massis*.

Disciple de Komitas

En 1910, P. Ganatchian assiste au premier concert de Komitas, c'est une révélation, il vient de découvrir la musique populaire arménienne. « *Lorsque le concert s'est terminé, j'ai retrouvé mes esprits, et me suis précipité sur scène pour retrouver le Vartabed... et lui demander d'être son élève* ».

P. Ganatchian sera le premier des cinq disciples de Komitas. Durant trois ans, il va recevoir un enseignement musical fondamental : non seulement il chante dans le chœur « Koussan » mais il apprend à harmoniser les chants populaires et diriger. En 1914, appelé à faire son service militaire il est affecté comme infirmier à l'hôpital militaire et joue du trombone dans une fanfare militaire. Finalement il est exilé à Alep avec d'autres militaires arméniens. P. Ganatchian, crée un chœur parmi les soldats, ils chantent du Komitas en concert apportant aux réfugiés un grand confort.

Il se rend ensuite à Adana et finalement en 1919 rentre à Constantinople. En l'absence de son maître déjà interné à Paris P. Ganatchian retrouve,

V. Sarkissian, M. Toumadjan, V. Servantsian et H. Semerdjian. Ensemble, ils reprennent une grande activité musicale et publient sous le nom de « *Hay Koussan* » trois recueils de chants harmonisés par P. Ganatchian, V. Sarkissian et V. Servantsian. Ces 40 chants sont des mélodies connues et aimées du public ou des nouvelles compositions. Le premier recueil commence par *Mèr Hayrénik*, l'hymne de la première République d'Arménie, dans une harmonisation de P. Ganatch(ian). *Jusqu'à aujourd'hui, on pense à tort que Ganatchian est l'auteur de la musique*. Dans le second recueil nous trouvons la célèbre *Berceuse* de P. Ganatchian « *Oror* ».

À l'automne 1921, abandonnant ses études à Paris avec le professeur Lenormand, P. Ganatchian se rend en Egypte pour diriger des chœurs, enseigne en 1926 la musique au collège Melkonian de Chypre, puis s'installe définitivement à Beyrouth en 1933.

Au Liban

Nombreuse et dynamique, la communauté arménienne du Liban va permettre au compositeur de s'exprimer dans des conditions favorables. Le premier concert a lieu en juin dans une petite salle mais le succès est tel qu'il est repris 15 jours plus tard au Grand Théâtre. En 1936 le chœur *Koussan* est officiellement créé. Ses activités vont être suivies non seulement par ses compatriotes mais aussi par les milieux arabes et occidentaux. Des concerts sont organisés à Damas, Tripoli, Zahlé, Lattaquié, Alexandrette, Alep et dans de nombreuses régions.

P. Ganatchian compose ses grandes œuvres pour chœurs a capella : *Nanor*, *Hoy Nar*, *Dalilo*, *Varteri héd*, *Oror*, *Hayréni garod*, *Naro djan*, *Khaghagh kichèr*, *Gamnèrk*, *Dzenguele*, *Pam Porodan*, et des mélodies : *Oror*, *Bedjingo*, *Dzov atchèr*, *Lousnag élav*, *Ourenin* (sur le texte d'*Anouch* de H. Toumanian), *Alvarti yéraz*. Son opéra en un acte *Apeghan* (1938), sur le drame de L. Schant, *Les anciens dieux*, sera représenté avec succès au Liban et en Arménie (1964) dans sa version originale pour chant et piano. À l'occasion de son jubilé le compositeur Garbis Aprikian, a orchestré et dirigé *Apeghan* en oratorio à l'église de la Trinité en novembre 2004 à Paris.

P. Ganatchian, a également composé pour les enfants des chants et dix-neuf pièces pour piano. Il a recueilli et harmonisé de nombreux chants arabes. Citons la *Marche du Liban*, la *Marche Syrienne*. Le

compositeur a été distingué par le Liban et la France pour ces travaux. De très nombreux articles lui sont consacrés durant les années 1944 à 1946. De nombreuses manifestations sont organisées pour fêter ses 40 ans d'activité artistique. Malheureusement, sa vue faiblit peu à peu. Malgré ce handicap, il continue ses activités et il lui arrive de diriger pratiquement sans voir.

Les compositions de P. Ganatchian occupent une place importante dans le patrimoine pour chœurs de la musique arménienne. Son œuvre comprend principale-

ment 30 pièces pour chœurs, 10 mélodies avec piano sur des textes de R. Badgarian, H. Toumanian, A. Issahakian, V. Mirakian, 20 chants pour enfants, et l'opéra *Apeghan*. « *Pour faire vivre ma famille, j'ai consacré beaucoup de temps à enseigner le piano, le violon, et la théorie musicale, j'avais donc peu de temps pour composer. Je suis redevable au chœur Koussan qui m'a obligé par son succès à écrire de nouvelles œuvres pour renouveler le répertoire.* »

Le développement des relations culturelles de l'Arménie avec la diaspora va faciliter la diffusion de ses œuvres et ses liens avec la Mère Patrie. On peut rappeler sa rencontre en 1961 avec le compositeur Aram Khatchadourian et la même année l'article du journal *Baykar* : *Que le chemin de cet homme aurait été verdoyant s'il avait marché sur le sillon qui mène à l'Arménie. Comme il aurait pu grandir, Ganatchian, devenir un arbre, un gros chêne, peut être sur les flancs de l'Arakadz et créer dans la Patrie*. Le compositeur disparaîtra le 21 mars 1967 sans avoir eu la possibilité de répondre à une invitation à se rendre à Erevan, où peu après, grâce au musicologue R. Atayan, un volume de ses œuvres sera publié.

P. Ganatchian est connu en Europe, grâce au célèbre chœur *Sipan-Komitas* de Paris qui associe très souvent dans ses programmes les œuvres de Komitas et de Ganatchian. La légendaire transcription de *Nanor* pour chœur et orchestre réalisée par son chef Garbis Aprikian, transcendant le contenu émotionnel et dramatique de la partition, a reçu un accueil enthousiaste auprès du public et contribué à donner à P. Ganatchian une notoriété internationale.

Alexandre Siranossian ◀